

ЛЕКЦІЯ №15

ТЕМА: Організація і методика проведення занять з психологічної підготовки з дисципліни “Допризовна підготовка” для студентів 5 курсу факультету фізичного виховання (спеціаліст)

План

1. Зміст і завдання психологічної підготовки.
2. Психологічна характеристики військової діяльності та військового колективу;
3. Особливості психологічної підготовки до служби в Збройних Силах України.
4. Шляхи та методи самовдосконалення готовності до служби в Збройних Силах України.

1. Зміст і завдання психологічної підготовки.

У процесі викладання цього розділу в учнів слід сформувати правильні уявлення про структуру і суть психологічної підготовки особистості до військової служби, про шляхи, способи, методи її розвитку та саморозвитку у процесі допризовної підготовки і під час вивчення інших навчальних дисциплін.

Ознайомлення юнаків з програмним матеріалом здійснюється методами розповіді, бесіди, вправ з використанням набору плакатів "Підготовка учнів до служби в Збройних Силах України", підручника з допризовної підготовки, посібників, схем, наочного приладдя тощо. На теоретичних заняттях можна використовувати також методи дискусії, підготовки учнями повідомлень з окремих питань психології особистості, проблем військової служби, колективу тощо.

Поряд з формуванням необхідних знань, уявлень з психологічної підготовки метою розділу є також розвиток в учнів вмій та навичок психологічної саморегуляції, спілкування в умовах екстремальної військової діяльності, адекватної оцінки власної готовності до служби в армії та ознайомлення їх із способами формування необхідних у військовій діяльності психологічних якостей особистості.

Зрозуміло, що досягти цього протягом 10 навчальних годин, відведених Програмою допризовної підготовки, просто неможливо. Ці години необхідні лише для формування когнітивного компоненту особистості (основних понять з психології, знань з психологічної підготовки та ін.). Розвиток психологічної готовності учнів власне на операційно-процесуальному рівні повинен здійснюватись на практичних заняттях, продовжуватись у процесі засвоєння інших розділів допризовної підготовки, вивчення таких предметів, як історія України, фізична культура, трудове навчання та інших.

2. Психологічна характеристики військової діяльності та військового колективу;

Тема: Психологічна характеристика військової служби та військового колективу
Заняття 1 (теоретичне). Навчально-виховна мета:

1. Ознайомити учнів із соціально-психологічною характеристикою строкової військової служби. Необхідно показати, що поняття "військова служба" значно ширше за військову діяльність. Строкова військова служба - це діяльність юнаків в умовах значних нормативних обмежень: соціальних, правових, моральних, матеріальних, часових, просторових та інших. Це створює дещо складніший, ніж до призову в армію, психологічний простір для життєдіяльності юнаків. Тому важливо, щоб старшокласники зрозуміли, в чому сутність екстримальності військової служби: високої її динамічності, і психічної, фізичної напруженості, строгої регламентації тощо. На конкретних прикладах з військової діяльності варто продемонструвати учням, що служба в Збройних Силах України вимагає від юнаків спеціальної фізичної, військово-професійної і психологічної підготовки, розвитку багатьох якостей та властивостей особистості.

2. Необхідно пояснити допризовникам, що виконання військового обов'язку відбувається у спільній, колективній діяльності. Рівень службових та позаслужбових, неформальних взаємовідносин впливає на рівень боєготовності частин та підрозділів, на їх морально-психологічний клімат.

Доцільно роз'яснити юнакам соціально-психологічні особливості становлення новоствореного військового колективу: міжособистісну диференціацію, боротьбу за лідерство і т. д.

3. Старшокласникам необхідно детально пояснити психологічні особливості позаслужбового спілкування, причини виникнення конфліктів, позастатутних стосунків, ознайомити зі способами запобігання та виходу з них. Слід перерахувати якості особистості, які сприяють успішному спілкуванню юнаків у військовому колективі.

Навчальні питання:

1. Поняття про військову службу та військову діяльність.
2. Соціально-психологічна характеристика сучасної строкової військової служби та її вимоги до особистості Юнака.
3. Психологія військового колективу.
4. Проблема конфліктів та нестатутних стосунків між військовослужбовцями й шляхи їх подолання. Метод проведення заняття: розповідь, бесіда. Місце проведення: кабінет допризовної підготовки, клас.

3. Особливості психологічної підготовки до служби в Збройних Силах України.

Тема: Психологічна підготовка до служби у Збройних Силах України

Заняття 1. (теоретичне).

Навчально-виховна мета:

1. Дати учням уявлення про основні види підготовки до військової служби: фізіологічну, фізичну, спеціальну військову, психологічну та інші. Показати на конкретних прикладах їх взаємозв'язок та зумовленість.

2. Роз'яснити основні поняття з психології: психіка, психічні процеси, стани, властивості, якості особистості, дати характеристику знань, навичок, умінь як психологічних особливостей людини. На конкретних прикладах з поведінки, діяльності людини показати, що психологічна готовність

зумовлює фізичний, військово-професійний та інший розвиток майбутніх воїнів.

3. Охарактеризувати соціально-психологічні особливості особистості юнацького віку. Пояснити, що юність - один з найважливіших і найскладніших періодів життя людини.

Це час життєвого, професійного самовизначення особистості, посиленої уваги до свого внутрішнього світу, переживань.

У сучасному складному, суперечливому житті це призводить до появи цілої низки різних складних за змістом і спрямованістю почуттів та емоцій, які суттєво впливають на такі важливі психологічні процеси допризовників, як сприймання, мислення, пам'ять, уява та інші. У юнацькому віці існують певні проблеми з вольовою регуляцією поведінки, діяльності.

4. Розкрити основну мету і суть психологічної підготовки юнаків до служби в армії. Кінцевою метою такої підготовки є формування високого рівня готовності до військової діяльності як складної інтегральної властивості особистості. Готовність до служби в ЗСУ слід розуміти як здатність учня до виконання одного з найважливіших громадянських обов'язків. Необхідно охарактеризувати готовність як єдність і взаємозв'язок її компонентів: соціально-психологічної, загальної військово-професійної та емоційно-вольової підготовки.

5. Створити в учнів правильне поняття про сутність соціально-психологічної готовності до служби в армії як найголовнішої складової загальної готовності. Рівень її розвитку оцінюється ступенем сформованості мотивації до служби в армії: бажання служити у війську, інтересів до армії, до зброї, до військових, ідеалів військовослужбовців як зразка для наслідування, патріотичної свідомості та почуттів, переконань у необхідності військового захисту держави, служби в ЗСУ.

6. Переконати учнів, що не менш важливою складовою психологічної готовності до служби в армії є загальна військово-професійна готовність, яка характеризується рівнем розвитку психологічних пізнавальних процесів (сприймання, мислення, пам'яті, уяви тощо) та сформованих на їх основі знань, умінь, навичок, необхідних юнакам у майбутній військовій службі (політичних, з вогневої, тактичної, стройової, фізичної та інших видів підготовки). Цей компонент характеризує певну загальну військову "придатність" юнаків до служби в армії.

Учнів слід переконати, що лише відповідальне ставлення до занять з допризовної" фізичної підготовки, систематична праця над своїм вдосконаленням дає можливість досягти необхідного воїнові рівня розвитку його готовності до служби в ЗСУ.

7. Роз'яснення викладачем суті та значимості емоційно-вольової або ж, як її ще часто називають між людьми, "психічної" готовності до екстремальної військової діяльності. Саме через недостатню сформованість вольових якостей значна частина юнаків пасує перед труднощами, нездатна регулювати свою поведінку, дії, правильно спілкуватись у військовому колективі, досягати поставленої мети тощо. Слід назвати основні вольові

4

якості, які необхідно сформулювати майбутнім воїнам, показати їх роль у майбутній військовій службі. Навчальні питання:

1. Суть підготовки до військової діяльності.
 2. Загальна психологічна характеристика людини.
 3. Особливості розвитку особистості юнацького віку.
 4. Структура готовності особистості до військової служби.
 5. Соціально-психологічна готовність до служби в ЗСУ як найважливіший компонент особистості.
 6. Характеристика загальної військово-професійної готовності.
 7. Емоційно-вольова готовність юнаків до служби в ЗСУ.
- Метод проведення занять: розповідь, бесіда, дискусія.
 Місце проведення: кабінет допризовної підготовки, клас.
 Матеріальне забезпечення: підручник, набір плакатів "Підготовка учнів до служби в Збройних Силах України", посібники, слайди та інше.

4. Шляхи та методи самовдосконалення готовності до служби в Збройних Силах України.

Тема: Способи та методи вивчення власне психологічної готовності до військової служби

Заняття 1 (теоретичне). Навчально-виховна мета:

1. Дати старшокласникам загальну характеристику способів та методів вивчення власної готовності до військової служби: самостереження, самоаналізу результатів діяльності тощо.

2. Ознайомити учнів з методами психодіагностики спрямованості особистості до служби в ЗСУ: вивчення мотивації строкової військової служби, комунікативних здібностей, активності в підготовці до військової служби. Необхідно розглянути зміст запитань кожної з анкет, пояснити учням процедуру проведення самооцінки рівня соціально-психологічної готовності та загальної інтерпретації отриманих результатів. Слід наголосити, що з результатами анкетування, крім учня і викладача допризовної підготовки, ніхто не повинен ознайомитись.

3. Пояснити учням сутність та особливості методів і методик визначення рівня розвитку психічних процесів. Запропоновані у підручнику допризовної підготовки, посібниках методи не є вичерпними. За допомогою шкільного психолога можуть бути використані інші валідні й доступні методики.

Старшокласникам слід розповісти про способи та методи вивчення рівня сформованості початкового військового досвіду (знань, умінь та навичок), прикладних фізичних, медико-санітарних вмінь і навичок, які вкрай потрібні юнакам для успішного входження у майбутню військову службу.

4. Спільно з учнями проаналізувати особливості використання методик вивчення емоційно-вольової готовності до служби в ЗСУ: соціально-ситуаційної тривожності, психічної врівноваженості, типу темпераменту тощо.

5. Викладачу допризовної підготовки напередодні проведення занять з цієї теми варто проконсультуватись у шкільного психолога, фахівців, які мають спеціальну психологічну підготовку.

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика методів та методик вивчення власної готовності до служби в ЗСУ.
2. Методи вивчення соціально-психологічної готовності.
3. Способи виявлення рівня розвитку загальної військово-професійної готовності.
4. Методики оцінки сформованості емоційно-вольової готовності учнів до служби в армії.

Метод проведення занять: розповідь.

Місце проведення: кабінет допризовної підготовки, клас.

Заняття 2, 3 (практичні).

Навчально-виховна мета:

1. Сформувати в учнів практичні навички використання запропонованих методик з метою самооцінки рівня розвитку у себе кожного з виділених компонентів готовності.
2. Навчити учнів проводити психодіагностику складових готовності та оцінювати за поданою у підручнику шкалою рівень їх розвитку в себе.
3. Допомогти учням провести наближену інтерпретацію та аналіз результатів вивчення власної готовності до служби в армії.

Навчальні питання:

1. Практичне використання методик з діагностики соціально-психологічної готовності до служби в ЗСУ.
2. Процедура визначення рівня розвитку загальної військово-професійної готовності.
3. Вивчення власної соціально-ситуаційної тривожності, емоційної врівноваженості, типу темпераменту.

Метод проведення занять: практичне тестування, опитування учнів.

Матеріальне забезпечення: підручник, посібники, наведені в списку літератури, психодіагностичні програми для персонального комп'ютера.

Тема: Методи вдосконалення психологічної готовності до служби в армії

Заняття I, 2 (теоретичні).

Навчально-виховна мета:

1. Ознайомити учнів із зразком програми самовдосконалення особистості. Вона може бути взята з підручника допризовної підготовки, із пропонованого списку літератури чи розроблена самостійно. Головним завданням викладача є переконання учнів у доцільності складання такої програми, в її необхідності у процесі підготовки не тільки до служби в армії, але й до дорослого життя.

2. Продемонструвати учням основні етапи складання такої програми на основі результатів попереднього вивчення готовності до служби в армії. При цьому слід наголосити, що програма вдосконалення повинна носити

2. Практично продемонструвати перед класом заняття з аутотренінгу, розповісти про сутність сугестивних методів, навести приклади формул самонавіювання. Запропонувати учням виконати самостійно певні етапи аутотренінгу.

3. Виховати в учнів бажання досконально оволодіти в майбутньому прийомами саморегуляції та релаксації. Навчальні питання:

1. Способи і прийоми переключення уваги, самопід-батьорювання.
2. Самонаказ, самопереконавання у структурі психічної саморегуляції.
3. Самонавіювання, аутотренінг у процесі підготовки до служби в армії.

Метод проведення заняття: пояснення, вправлення. Місце проведення: кабінет допризовної підготовки, клас.

Заняття 4 (практичне). Навчально-виховна мета:

1. Сформувати в учнів уявлення про екстремальність допризовної підготовки і військової служби, різних життєвих ситуацій.

2. Показати їх негативний вплив на здоров'я людини, на результати її діяльності.

3. Запропонувати учням схему раціональної поведінки особистості в екстремальній ситуації.

4. Створити на польових заняттях, в ОСОТ ряд спеціальних емоціогенних навчальних ситуацій з метою оцінки здатності юнаків до психічної саморегуляції.

Метод проведення занять: вправлення, пояснення.

Місце проведення: ОСОТ, тактичне поле, збірний пункт тощо.

Метою психологічної підготовки є формування в учнів названих раніше складових готовності. Першочерговим її завданням є розвиток в юнаків соціально-психологічної готовності, стійкої мотивації до строкової військової служби: бажання служити в армії, інтересів до служби в армії, зброї, техніки, військових, ідеалів захисника держави, патріотичних почуттів, переконань в необхідності і важливості служби в ЗСУ.

Формування цієї складової готовності може успішно здійснюватись у процесі викладання всіх розділів допризовної підготовки. Будь-яке заняття повинно виконувати не тільки навчальну і розвиваючу, але й виховну функцію. Виховання вищезазваних складових соціально-психологічної готовності є важливим державним завданням викладача допризовної підготовки.

Так, наприклад, у процесі вивчення розділу "Збройні Сили України" увагу учнів слід зосередити на героїчному минулому України, на прикладах його військової боротьби за незалежність і свободу.

Під час розкриття теми "Військова присяга та військова символіка України" варто створити в учнів правильні уявлення про історію їх походження, соціальне значення, викликати почуття гордості за свій народ і державу. Необхідно підкреслити, що саме на території України з давніх давен закладались основи військової справи, могутності сучасних ЗСУ.

Створити позитивну психологічну установку на службу, зняти тривожність, страх перед призовом в армію можна у процесі вивчення теми "Законодавство України про військову службу". Це досягається шляхом роз'яснення учням основних положень законів України з військових питань, прав, пільг і гарантій військовослужбовців строкової служби.

Стійку мотивацію до військової служби можна сформувати і на заняттях з вогневої, стройової, тактичної підготовки. Учням необхідно розповісти про історію походження ритуалу віддання військової честі, присяги, значення для навчально-бойової діяльності швидких погоджених дій військовослужбовців, які забезпечуються Стройовим статутом. Слід врахувати, що більшість старшокласників з неприхованим інтересом прагнуть освоїти військову зброю, виконувати з нею вправи.

Стійкий інтерес до військової справи можна сформувати в учнів на заняттях з основ військової топографії та туризму. На реальних прикладах з військового життя слід роз'яснювати юнакам значення навичок з орієнтування на місцевості, з виживання та самозбереження у складних природних, екологічних умовах тощо.

Викладачу допризовної підготовки слід пам'ятати, що більшість старшокласників прагнуть наслідувати його якості, манеру поведінки тощо. Це вимагає постійної роботи над своїм вдосконаленням як фахівця, адекватної самооцінки своєї підготовленості до занять.

У формуванні в учнів загальної військово-професійної готовності до служби в армії особливу увагу слід зосереджувати на розвитку у них таких психічних процесів: уваги, сприйняття, мислення, пам'яті, уяви тощо. Вони є базисом розвитку необхідних майбутньому воїнові знань, навичок та умінь.

Будь-яке заняття з допризовної підготовки повинне виконувати поряд з іншим свою розвиваючу функцію. Цього можна досягти, створюючи для кожного учня, з урахуванням рівня його психічного розвитку, індивідуальні навчальні ситуації (вправи, завдання тощо), які шляхом багаторазових повторень (вправ) позитивно впливають на розвиток необхідних у військовій службі видів уваги, сприймання, мислення, пам'яті.

Так, наприклад, під час проведення занять з тактичної, вогневої підготовки можна тренувати учнів на точність сприймання віддалі, розмірів об'єктів, часових проміжків. Ставлячи певні завдання на оборону або наступ, слід добиватись точного відтворення юнаками тексту наказу, цифрової, вербальної інформації тощо. Моделюючи певні умови, ситуації (бою, зіткнення з "ворогом"), залучаючи до цього учнів, можна розвинути в них необхідні у майбутній службі види уяви. Однією із складних проблем у підготовці молоді до служби в армії є формування у неї емоційно-вольової готовності. Воно полягає перш за все у розвитку вольової сфери, вольових якостей особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Допризовна підготовка: Підруч. для 10-11 кл. / Конотопенко Я.І., Томчук М.І., Крамаренко Ю.В. та ін.; За ред. М.І.Томчука.– К.: "Вежа", 1998.
2. Конотопенко Я.І., Томчук М.І., Тульчинський І.П., Шевченко В.В. Допризовна підготовка: Навально-методичний посібник/ За ред. Я.І.Конотопенка, М.І.Томчука.К.:ІЗМН, 1998.
3. Організація та методика допризовної підготовки. Навчально-методичний посібник для викладачів допризовної підготовки та студентів / Конотопенко Я.І., Томчук М.І., Крамаренко Ю.В. та ін.; За ред. Я.І.Конотопенка, М.І.Томчука. – К.: "Вежа", 1996.